

FEDERAL ALMANYA'DA ÇIRAKLIK EĞİTİMİ

Dr. Ali ŞAHİNKESEN*

GİRİŞ

Bir esnaf ve sanatkar kuruluşu olan Lonca'lar, Avrupa'da ondördüncü yüzyılda en parlak günlerini yaşamışlar ve onaltıncı yüzyıla doğru oluşan sosyal, kültürel, demografik ve ekonomik gelişmelere ayak uyduramamaya başlamışlardır. Loncalardaki katı kurallar, yeniliklere karşı çıkış, gelenekler, zamana uymayan yöntemler, ticaretin gelişmesi, talebin artması, pazarın genişlemesi gibi nedenler bu süreci hızlandırmıştır.

Yeni yöntemler bulmak, ihtiyaçlara cevap vermek ve tekelleri kırmak gerekiyordu. Fransız ihtilali ile "insanlar emek ve becerilerini diledikleri gibi diledikleri yerde kullanırlar" fikrinin ağırlık kazanmaya başlamasıyla Loncalar, önce Fransa'da, daha sonra diğer Avrupa ülkelerinde, fabrika üretimine geçişin de katkıları ile ömürlerini tamamlamışlardır.

Fabrika üretimi ile birçok kavram değişikliğe uğramış, insan yaşamının bütünleyici bir parçası olan çalışma, artık bir amaca ulaşmak için araç haline getirilmiştir. Yeni bir örgütlenmeye gidilmiş, sermaye birikimi yatırıma dönüştürülür olmuştur. İşbölümü gelişmiş, işin maliyeti düşmüş, kalitesi yükselmiş ve üretimde devamlılık sağlanır olmuştur.

Bu gelişmeler, Lonca üyesi olan sanatkarın bağımsızlığını azaltmış ve onu başkalarına bağımlı duruma getirmiştir (Şahinkesen 1985, s. 29-31). Bu gelişmeler Almanya'da ki Çıraklık" sistemini de etkilemiş ve ortadan kalkmasına yakın kriz geçirmesine neden olmuştur.

Ancak, ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında çıkarılan yönetmelik ve tüzüklerle çırakların himayesi sağlanmış ve çırakların bir öğretim kurumuna devam etmeleri ilke olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten itibaren eyaletlerin çoğunda okula gitme zorunluğu konulmuştur. Bu

* Eğitim programları ve Öğretim Bölümü

aşamada politik bilimler kurumunca (Verein Für Sozialpolitik) yapılan bir incelemede, çıraklığın fonksiyonunu yitirdiğine dikkat çekilmiştir. Bunun sonucu olarak, bir takım yenilikler yapılmıştır. Bunların en önemlisi ve kalıcı olanı 1897 yılında yapılmış olan Meslekleri Düzenleme Yasası (Vovelle Zur Gewerbeordnung) dır. Bu yasa pratik uygulamalı eğitim (Praktische Ausbildung) ile mesleki teorik eğitimin (Theoretische Ausbildung) birbirlerine paralel iki sistem (Duales System) olarak kurulmasına olanak sağlamıştır ve sistem halen yürürlükte bulunmaktadır. (Gregoire, 1974. s. 10).

İkili (Dual) Sistem

Federal Almanya'da mesleki eğitim sistemi ikili diyebileceğimiz "Dual Sistem"e dayanmaktadır. Bu sistemde mesleğin teorik kısımları bir meslek okulunda, pratik uygulama kısmı da bir işletmede, fabrikada laboratuvarında büro ya da benzeri bir yerde yapılmaktadır. Bu iki sistem birbirini tamamlayacak şekilde yürütülmektedir.

Yaşları 15 ila 18 arasında olan gençlerin, ortalama olarak üçte ikisi Dual Sistem de eğitim görmektedir (Rachwalsky, 1983 s. 3). Bir ağacın gövdesine benzetilen bu sistemin iki dalı vardır. Bunlardan birisi meslek okulu (Berufsschule) diğeri de işletmelerdeki eğitim (Ausbildungsbetrieb) dir.

Meslek Eğitim Enstitüsü 1984 yılındaki Dual sisteme ilişkin durumu aşağıdaki gibi açıklamaktadır (Bundesinstitut für Berufsbildung, 1985).¹

● Meslek okulu sayısı yaklaşık	3.000
● Çıraklık eğitimi yapılan işletmeler	500.000 üzerinde
● Çırakların toplam sayısı	1.722.000
Bunların % 61 Erkek	1.000.046
% 39 Kızdır	676.000
● Eğitime devam edenlerin öğrenim durumu	
Temel eğitimi bitirmemiş olanlar	% 3
10 yıllık temel eğitim mezunu olanlar	% 47,5
Ortaokul mezunu olanlar (mitlerem Abschluss)	% 35,9
Lise mezunu olanlar (Abiturienten)	% 5,5

¹ Enstitü Kısaca BiBB Olarak Anılmaktadır.

- Çıraklıkta eğitim süresi; 3 ile 4 yıl arası. Çoğunluk 3 yıl.
- Eğitim süresi boyunca çıraklar haftanın,
  - 1-2 günü ya da blok halinde meslek okulunda (Berufsschule)
  - 3-4 günü ya da blok halinde işletincede (Ausbildungsbetrieb) eğitim görürler.
- Eğitim alanları; teknik, ticaret, ev ekonomisi, tarım, kamu hizmetleri, serbest meslekler ve denizcilik gibi geçerli ve kabul edilmiş olan 431 meslekte eğitimidir.
- Eğitimde işletmenin görevleri; Kabul edilmiş bu 431 meslekte geçerli olan, bilgi beceri ve iş alışkanlıklarını kazandırmaktır.
- Eğitimde okulun görevleri; Meslek okulu bitirme sınavına ya da 18 yaşına kadar okula devam zorunluğu sağlamak. Bu arada mesleğe yönelik teknoloji, iktisat, matematik, sosyal bilimler ve Almanca gibi dersler okutmaktır.
- Eğitim yapılan işletmelerin kapasitesi; eğitim yapılan işletmelerin % 38 i 10 kişiden az, % 25 i 50 kişiden az, % 22 si 500 kişiden az ve % 14 ü de 500 kişiden fazla istihdamlı işletmelerdir.

Görüldüğü gibi mesleki eğitim sistemi çok yönlü ve kapsamlı olarak yürütülmektedir. Bu durumu Hardenacke ve Diğerleri (1981, s. 66-67) şöyle özetlemektedir.

Mesleki eğitim sisteminde işletmeler eğitim içinde faal görev almışlardır. Okul ve işletmelerin yürüttükleri bu ikili eğitimde, Federal Devlet, eyaletler, işçi sendikaları, işveren sendikaları, odalar ve çeşitli meslek kuruluşları etkin görev almışlardır. Böylece ekonominin her kesimi mesleki eğitimde çeşitli biçimlerde ve çeşitli kademelerde eğitime; yönetim, denetim ve hizmet yolu ile katılmaktadırlar.

Çıraklık eğitimine başlama, giderek yaygınlaşan bir durumda mesleki eğitim temel yılı ile başlamaktadır.

Mesleki Eğitim Temel Yılı (Berufsgrundbildungsjahr)

Genel olarak tüm eyaletlerde mesleki eğitim temel yılı uygulanmaktadır. Bu uygulamanın amacı, aralarında seçim yapılacak ve bir çok meslekleri kapsamına alan bir meslek alanında, temel bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandırmak ve bu alandaki meslekler konusunda

genel bir bilgi vermektir. Meslek eğitimi temel yılının bitimindeki başarı düzeyi, bu meslekler bölümündeki öğrencinin yönlendirilmesi konusunda, tamamen ya da kısmen etkili olmaktadır. Öğrenci, bir meslek yerine, meslekler grubunu tanımakta ve daha sonra da bu gruptaki bir mesleğe yönelmektedir. 1978 yılında toplanan Eyalet Kültür Bakanları Konferansında meslek grubu 13 olarak belirlenmiştir. Bu 13 meslek grubu şunlardır: (Beruf Aktuelle, 1982, Schnapka, 1981, s. 15-16).

- 1- Ekonomi ve Yönetim (Wirtschaft und Verwaltung)
- 2- Metalisleri (Metalltechnik)
- 3- Elektroteknik (Elektrotechnik)
- 4- İnşaat Tekniği (Bautechnik)
- 5- Ağaç işleri (Holztechnik)
- 6- Tekstil ve Giyim (Textiltechnik und Bekleidung)
- 7- Kimya, Fizik ve Biyoloji (Chemie, Physik und Biologie)
- 8- Baskı işleri (Drucktechnik)
- 9- Boyama Tekniği/ Dekarasyon (Farbtechnik, Raumgestaltung)
- 10- Sağlık İşleri (Gesundheit)
- 11- Vücut Bakımı (Körperpflege)
- 12- Beslenme ve Ev Ekonomisi (Einährung und Hauswirtschaft)
- 13- Tarım Ekonomisi (Agrarwirtschaft) dir.

Anlaşılabacağı üzere meslek eğitimine geniş bir tabanla başlanmaktadır. Bu 13 alandan birisinde eğitime başlayan çırak, daha sonra bu alan içinde yer alan mesleklerden birisine yönelmektedir. 13 alana ilişkin olarak eğitimi yapılan meslek sayısı halen 431 dir. Bu 431 meslek gelişmeler ışığında değerlendirilmekte, gelişen teknoloji ile ömrünü tamamlayan meslekler çıkarılmakta ve ihtiyaca göre yeni meslekler eklenmektedir.

Sistemin işleyişi: Federal Almanya'da ikili (Dual) sistem Federal düzeyde, örgün eğitim ise eyaletler düzeyinde yürütülmektedir. Sistemler arası geçişler, denklik ve birlik sağlanmasına Eyalet Kültür Bakanlıkları kurulunda çözüm aranmaktadır. Okullar Eğitim ve Bilim Bakanlığına bağlı olarak yürütülmekte ve başkakanlığa bağlı bir kurulca denetlenmektedir. İkili sistemin işleyişinde; Federal düzeyde, Eyaletler düzeyinde ve Odalar düzeyinde üç ayrı komisyon bulunmaktadır.

Mesleki Eğitim Yasasında yer alan federal düzeydeki mesleki eğitim komisyonlarına ait hükümler Anayasaya aykırılığı nedeniyle 1978 yılında kaldırılmıştır.

Eyaletler düzeyindeki mesleki eğitim komisyonunu, eyalet yönetimi kurmaktadır. Komisyon eşit sayıda, işçi, işveren ve eyalet temsilcilerinden oluşmaktadır. Eyalet temsilcilerinin yarısı, eğitimci olacak şekilde düzenlenmekte, komisyon üyeleri en fazla dört yıl süreyle bu göreve atanmaktadır. Komisyon mesleki eğitim konusunda ortaya çıkacak sorunları, okul ile işletmelerde yürütülen eğitimin işbirliğini, eğitim sisteminin geliştirilmesini ve yenileştirilmesini sağlamaya çalışmaktadır.

Odalar düzeyindeki mesleki eğitim komisyonu ise altı işveren, altı işçi ve altı öğretmenden oluşmaktadır. Mesleki eğitim ile ilgili konularda kararlar almaktadır. Amaç, sistemin daha işlevsel hale getirilmesi ve her kesimin katkısının sağlanmasıdır. Sistemin işleyişinde en etkin görev Federal Meslek Eğitimi Enstitüsü (Bundesinstitut für Berufsbildung) ya da kısaca söylenişi ile BIBB tarafından yürütülmektedir. Enstitü, işletmelerdeki meslek eğitimi alanında çalışmakta ve çok yönlü araştırma projeleri, eğitimin geliştirilmesi, danışmanlık yapmakta ve işverenlerin, sendikaların, federal mercilerin ve eyaletlerin katkılarını sağlamaktadır.

Federal Meslek Eğitimi Enstitüsü: Enstitü meslek Eğitimi Geliştirme Kanununa göre (Berufsbildungsförderungsgesetz) kurulmuştur ve görevleri;

- Araştırma, meslek eğitimi araştırmaları yapmak,
- İşletmelerdeki meslek eğitimi çalışmalarında, örnek denemeler yapmak ve sistemi geliştirmek,
- Araştırmalar yoluyla eğitim teknolojisini ve mektupla öğretimi teşvik etmek, yaymak,
- Yetişkinler eğitimi ve mesleki eğitim konusunda Federal hükümete danışmanlık yapmak,
- Meslek eğitimi yönetmeliklerini ve programlarını hazırlamak, geliştirmek,
- Mesleki eğitim istatistiklerinin hazırlanmasına katkıda bulunmak.

- İşletmeler üstü meslek eğitim merkezlerinin planlaması, kurulması ve geliştirilmesini desteklemek,
- Yasal olarak tanınmış ve eğitimi yapılan meslekler katoluğunu hazırlayıp yayımlamaktır.

Enstitü, bir genel sekreter tarafından yürütülür. Genel Sekreter, tüzük, yönetmelik ve başkomisyonun kararlarına göre enstitüyü yönetir. Başkomisyon, en üst karar organıdır. İşçi, işveren eyaletler ve federal hükümetin temsilcilerinden oluşur. Komisyonun teşkili şöyledir;

- Sendikalardan 11 temsilci (işçi),
- Eyaletlerden 11 temsilci,
- Meslek eğitimi yapılan ekonomi dallarından 11 temsilci (İşveren)
- Federal Hükümetten 5 temsilciden (Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Düzen Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı) oluşmaktadır. Bu 5 temsilcinin karar alınmasında 11 oy hakkı vardır ve enstitünün finansmanı federal bütçeden karşılanmaktadır (Bundesinstitut, für Berufsbildung 1984; Matanovic ve diğerleri (1981).

Mesleki eğitime giriş: Buraya kadar meslek eğitimi sistemi, sistemin özellikleri, işleyişi, ve yürütülmesi konuları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kesimde ise, eğitime giriş, sözleşme, sınavlar, sistemde görev alan öğretmen ve eğitimcilerin yetiştirilmesi gibi konular üzerinde durulacaktır.

Daha önce belirtildiği gibi mesleki eğitim geniş bir tabana dayalı olarak başlamaktadır. Daha sonra kişi, bu alan içinde bir mesleğe yönelmekte ve bu meslekte uzmanlaşmaktadır.

Meslek eğitimine (çıraklık eğitimine) girmek için formel koşullar yoktur. Meslek ön hazırlık okulu, meslek temel eğitim yılı, meslek ihtisas okulu, on yıllık ilkokul, ortaokul ya da Lise mezunu olmak yeterlidir¹.

Sözleşme: İşyeri, Mesleki Eğitim amacıyla aldığı kişi ile bir sözleşme yapmak durumundadır. Sözleşme metni en az şu hususları kapsamaktadır (BBIG 1969).

¹ Almanya da Mesleki Eğitim, 1969 tarihli Mesleki Eğitim Yasası (Berufabildungsgesetz-BBIG) ve 1981 tarihli Mesleki Eğitime Geliştirme Yasası (Berufabildungsförderungsgesetz- Ber BiFG) na göre yürütülmektedir.

- Mesleki eğitimin türü, amacı, iş kolu, başlama tarihi ve süresi
- İş yerinin dışındaki eğitim çalışmaları, günlük öğrenim süresi
- Deneme süresi, ödenecek ücretin miktarı ve ödeme şekli,
- İzin süresi ve sözleşmenin bozulmasına ilişkin koşullar (md. 4)

Tarafların yükümlülükleri de şöyle belirtilmektedir:

a) İşverenin Yükümlülükleri

- Sözleşmede belirtilen alan için, eğitim ortamı hazırlamak ve belirtilen ücreti ödemek.
- Çırağa, eğitici usta sağlamak (kendisi ya da yetkili bir eğitici)
- Çırağı okula göndermek, başarı durumunu izlemek, fiziki ve karakter gelişimine katkıda bulunmak ve çırağın kapasitesine uygun işler vermek (md. 6).

b) Çırağın Yükümlülükleri.

- Gerekli bilgi, beceri ve tavırları kazanmak.
- Eğitim çalışmalarına katılmak ve programın öngördüğü görevleri yerine getirmek.
- İşyerlerinin kurallarına uymak, makina, araç ve gereçleri itinalı kullanmak.
- İşletme sırlarını dışarıya taşımamak (md. 9).

Deneme Devresi: Mesleki eğitim bir deneme devresi ile başlar. Deneme devresi bir aydan az, üç aydan fazla olamaz (md. 13).

Mesleki Eğitimin Sona Ermesi: Mesleki eğitim, eğitim süresinin bitimiyle sona erer. Bu sona ermede bitirme sınavının başarı ile verilmesi esastır. Çırak bitirme sınavını verememişse, mesleki eğitim süresi uzar. Ancak bu süre bir yılı geçemez (md. 14).

Çırak alma ve Yetiştirme Yetkisi: Kişisel ve mesleki ehliyeti olanlar çırak alıp yetiştirilebilirler. Mesleki ehliyeti olmayanlar, mesleki eğitim vermeye yetkili bir eğitici görevlendirdikleri takdirde işlerine çırak olabilirler. (md. 20).

Eğitim yeri: Bir işyeri, ancak eğitim yeri, yapısı ve donanımıyla meslek eğitimi yapmaya elverişliyse ve çırakların sayısı eğitim ünitesinin ve orada çalışan kalifiye eleman sayısına uygunsa çırak olabilir. Gerekli

bilgi ve becerileri veremiyorsa ve bu eksikliğini de gideremiyorsa çırak alamaz (md. 22).

Sınavlar : Eğitimi yapılan her meslek alanı için, ara ve bitirme sınavları yapılmaktadır. Öğretim devam ederken ara sınavlar, sonunda da bitirme sınavları komisyonlarca yapılmaktadır. Sınavlar teorik dersler için yazılı, pratik dersler için uygulamalı olarak gerçekleştirilmektedir. Sınavlarda başarısız olduğunda yetiştirme dersleri düzenlenmektedir. Bitirme sınavına girebilmek için, ara sınavlara girme, programın öngördüğü atelye iş karnesini eksiksiz olarak tamamlama ve öğrenim süresini doldurmuş olma zorunluluğu vardır. Sınavlar genelde, odaların sorumluluğundadır ve bağımsız komisyonlar aracılığı ile yapılmaktadır. Komisyon en az üç üyeden oluşmaktadır. Komisyonda eşit sayıda işveren, işçi ve eğitmen bulunur. Üyeler ilgili makam taraftan üç yıl süreyle seçilmektedir. Sınavların düzenlenmesinde, mesleki eğitim yönetmeliği esas alınmakta ve sınavı ilgilendiren birden fazla ilgili makam varsa ortak sınav komisyonları kurulmaktadır. Sınavı başarıyla bitirenlere bir belge verilmektedir.

Mesleki Eğitim Komisyonları:

1- *Federal Komisyon* (kaldırılmıştır).

2- *Eyalet Komisyonu* : Her eyalet idaresince bir meslek eğitimi komisyonu kurulur. Bu komisyon, eşit sayıda işçi, işveren ve eyalet temsilcilerinden oluşur. Eyalet temsilcilerinin yarısı eğitim alanında uzman kişilerdir. Eyalet komisyonunun üyeleri en fazla dört yıl süreyle eyalet hükümeti tarafından atanırlar.

Mesleki eğitim konusunda ortaya çıkan problemleri, okulda yürütülen mesleki eğitim ile işletmelerde yürütülen mesleki eğitimin işbirliğini, sisteme getirecek düzenlemeleri ve geliştirme çalışmalarını düzenler ve eyalete bu konuda bilgi verirler (md. 54-5.).

3- *Mesleki Eğitim Komisyonu* : İlgili makam tarafından kurulan bir komisyondur. Altı işveren, altı işçi ile mesleki eğitim yapan okullarda görevli altı öğretmenden oluşur. Öğretmenlerin oy hakları yoktur, sadece danışmanlık yaparlar.

Mesleki eğitimi ilgilendiren bütün konuları görüşür, ilgili makama bilgi verirler. Mesleki eğitimin yürütülmesi ile ilgili olarak yönetmelikleri inceler ve karara bağlarlar. (Örneğin ilgili makam, esnaf ve sanatkar işletmelerinde yürütülen mesleki eğitim için, Esnaf ve Sanatkarlar Odasıdır).

Cezalar : Mesleki eğitim kanununun çeşitli maddelerine uymayanlara, karşı davranışta bulunanlara ikibin Alman Markından, onbin Alman Markına kadar para cezası uygulanmaktadır (md. 99).

Eğitiç Personel : Eğitici personel genelde iki kademede incelenebilir. 1) Okulda görev yapan öğretmenler, 2) işyerinde çalışan eğitimciler.

Öğretmenler : Okullarda görev yapanlara öğretmen denilmekte, teorik meslek dersi ve pratik uygulama öğretmeni diye ikiye ayrılmaktadır.

Teorik meslek dersi öğretmeni olabilmek için, Lise öğreniminden sonra iş yerinde (1-1,5) yıllık pratik çalışma, alanında sekiz dönemlik (4 yıllık) yüksek öğrenim, öğretmenliğe giriş sınavı ve (1,5-2 yıllık stajyer öğretmenlik ve stajyerlik sonundaki sınavda başarılı olma şartı öngörülmektedir. Öğretmenler 13 ana meslek dalından birinde çalışmalarını sürdürmektedirler. Pratik uygulama öğretmenleri de benzer şekilde yetiştirildiği gibi mesleğinde çok başarılı olmuş elemanlar arasından da seçilebilmektedir. Bu elemanların en az 24 yaşında olması, mesleğini çok iyi bilmesi öğretmenlik bilgisine sahip olması gerekmektedir. Öğretmenlik bilgisine sahip olmayanlar için kurslar düzenlendiği gibi, televizyonla eğitim de yapılmaktadır. Bu amaçla hazırlanmış 52 makaralık, bir video kaset serisi vardır. Televizyonla yapılan eğitim 18 ay sürmektedir. Sürenin sonunda sınav açılmakta ve başarılı olanlara "Öğretmenlik Bilgisi Sertifikası" verilmektedir. Pratik Uygulama Öğretmenleri yılda 48 hafta ve haftada 23-26 ders saat görev yapmaktadırlar (Maslankowaki, 1981, s. 62).

İşletmelerde, çırakların eğitimi ile ilgilenenlere de yetiştirici (Eğitici) denmektedir. Yetiştiricilerde aranan özellikler de, pratik uygulama öğretmenlerine benzer niteliklerdir. Yetiştiriciler de iki şekilde istihdam edilmektedir. Sadece çırakların eğitim ile uğraşanlar, hem üretime katılıp hem de çırakların eğitimi ile ilgilenenlerdir. Her iki şekilde de yetiştiricilerin görevleri, eğitimi planlamak, çırakları eğitmek ve sonuç değerlendirmektir (Tilch, 1981, s. 60).

Bu eğitimcilerin dışında, öğrencilere, çeşitli konularda, özellikle eğitim ve meslekler hakkında bilgi vererek yardımda bulunacak için danışmanlar vardır. Bunlar 1) Öğrenim danışmanı, okullarla ilgili konularda öğrencilere, ana-babalara yardımda bulunmaya çalışmaktadırlar. Öğrenim danışmanları özel olarak bu amaç için eğitildikleri gibi, öğretmenler de bu görevi haftada (5-6) saat daha az derse girerek

yürütebilmektedirler. 2) Meslek Danışmanı, meslek danışmanı ise meslek seçimi için gençlere yardım etmektedir. Öğrenimleri mühendis aya-rındadır ve öğretmenlikle ilişkileri yoktur (Tilch, 1981, s. 63-64). Ayrıca, işletmelerde de mesleki danışmanlar vardır. Bu danışmanlar çeşitli odalara bağlıdır ve müfettiş yetkisiyle çalışmaktadırlar. Görevleri, çıraklara ve işletmeye yardımcı olmak ve onları denetlemektir (Hansler, 1981, s. 64-65).

Sonuç olarak, okula dayalı eğitimin düzenlenmesinde eyaletler, işletmelere dayalı eğitimin düzenlenmesinde Federal Devlet yetkilidir. Denetimler okullarda eyalet yetkililerince, işletmelerde ilgili odalarca yapılmaktadır. Okul giderlerini eyaletler, işletmelerdeki çırakların da giderlerini işletme sahipleri karşılamaktadır. Mesleklerin özelliklerine göre her meslek için ayrı bir yönetmelik hazırlandığı gibi aynı özelliği taşıyan bir meslek grubu için bir yönetmelik de hazırlanmaktadır. Yönetmelikler, işçi işveren, araştırma enstitüsü ve yetkili kişilerin görüşleri alınarak hazırlanmaktadır. Bu yönetmeliğe göre işletmeler eğitim programını gereği gibi uygulayamazlarsa öğrenci "İşletmeler Üstü Eğitim Merkezine" gönderilerek, eksikleri tamamlanmaktadır. Özellikle bu merkezler, elsanatları konusunda ağırlık kazanmaktadır. Bu merkezler okul statüsünde çalışmaktadırlar. Eyaletler düzeyinde her meslek grubu için eğitim çerçeve planları hazırlanmaktadır. Her okul yörenin özelliğine bağlı olarak ve kabul edilen standartlara ve ilkelere uyarak bu çerçeve plan doğrultusunda kendisi için eğitim programı hazırlamaktadır.

Çıraklık eğitimine 15-16 yaşlarında başlayan gençler, hastalık, meslek hastalığı ve iş kazalarına karşı sigorta ettirilmiştir. (3-4) yıllık çıraklık döneminden sonra 18-19 yaşlarında kalfa olmaktadır. Kalfa olarak (3-5) yıl alanlarında çalışarak, gündüzleri (1/2-1) yıl, akşamları ise (2-2,5) yıl işletmeler üstü Eğitim Merkezi'ne devam ederek eğitimlerini tamamlamakta, yapılan bitirme sınavını kazanırlarsa 24-29 yaşlarında usta olmaktadır (Hansler, 1981, s. 33).

Sisteme Getirilen Eleştiriler

Yaklaşık yüz yıllık bir geçmişi olan Dual sisteme çeşitli eleştiriler getirilmektedir. Ekonomi Enstitüsü (Das Institut der Deutschen Wirtschaft) dual sistem daha kuvvetlendirilmeli derken, son yıllarda görülen, gençlerin işsizliğinin, Federal Almanyada diğer Avrupa ülkelerinden daha az olmasını bu sisteme bağlamaktadır. Bu yargıyı da, önemli batı endüstri toplumlarında gençlerin işsizliği üzerine yapılmış karşı-

laştırmalı bir incelemeye dayandırmaktadır. Buna göre, 1983 yılında 25 yaşın altındaki işsiz gençlerin sayısı, yuvarlak olarak Federal Almanyada 623.000 (% 29,2) Fransada 919.000 (% 44) İngilterede 1.330.000 (% 42,1) dir (Bildung und Wissenschaft, 1985, s. 197-199).

Yapılan eleştiriler iki noktada toplanabilir. Birincisi, olumlu yönleri ikincisi de olumsuz yönleridir (Ammen ve diğerleri, 1981, s. 37.).

Olumlu Yönleri:

- 1- İşletmeler sayesinde, eğitim yeri konusunda büyük olanak,
- 2- Eğitim, işletmede olduğu için, uygulamaya yakınlık açısından yüksek kalite,
- 3- Pratik eğitim sayesinde, gençlerin güçlü motivasyonu,
- 4- Teknik ve ekonomik değişimler açısından işletmelerdeki eğitimin zamana yüksek uyum özelliği,
- 5- Eğitim için işin seçiminde, kişilere çok büyük olanak sağlama ve
- 6- Devlet bütçesine az yük olmalıdır.

Bu olumlu yönlere karşı, ileri sürülen gerekçeler (*olumsuzluklar*) ise şöyledir;

1- Meslek öğrenimi gören kişiler zamanın çoğunu işletmede geçirdikleri için, işverenlerin ve odaların güçlü etkisinde kalmaktadırlar (İşletmenin zaman payı 4: 1 dir).

2- Meslek okulu, eğitimin mesleğe paralel kısmı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle meslek eğitimi yasasına ters düşülmesi durumlarında müdahale imkanı yoktur. Böylece Odaların bitirme sınavı meslek okullarının bitirme sınavından daha yüksek düzeyde değerlendirilmektedir.

3- Gençler için bu adeta bir şans oyunudur. Çünkü, bazıları şanslıdır ve iyi bir meslek eğitimi işi bulmaktadırlar. Diğerleri daha az şanslıdır, yetersiz ya da kötü donatılmış meslek eğitimi yeri bulmakta ya da hiç bulamamaktadırlar.

KAYNAKÇA

- Ausbildung und Beruf, Junge Menschen und die Berufsausbildung.** Herausgeber. Der Bundesminister für Bildung und Wissenschaft Bonn. 1981.
- Ammen ve diğçerleri., Arbeit, Wirtschaft, Arbeitslehre.** Wolfenbüttel Hernekes Verlag. 1981.
- Beruf, Aktifell., Bundesantalt für Arbeit Bonn :** Osang Verlag Gmbh. 1982.
- Berufbildungsgesetz.,** (Kısmen Çeviri: Cenap Vural). Bonn 1969.
- Bundesinstitut für Berufsbildung.** Berlin Fehrbelinner platz 3. 1984 ve 1985.
- Bildung und Wissenschaft.** Bonn. Bud.Godesberg 1. 1985.
- Gregorie, Roger., Mesleki Eğitim** (Çeviren: Nüvit Uçkan) Ankara, Mesleki ve Teknik Öğretim Kitapları, 1974.
- Hansler, Karl., Türk Alman Mesleki Eğitim Semineri.** Bonn. 1981.
- Hardenacke ve Diğçerleri., Türk-Alman Mesleki Eğitim Semineri.** Bonn. 1981.
- Kühn, Günter., Türk-Alman Çıraklık Eğitimi** (22.5.1987). Ankara. 1987.
- Maaslankuoiski, U., Türk-Alman Meslek Eğitimi Semineri.** Bonn, 1981.
- Matasoviç ve Diğçerleri., Türk-Alman Mesleki Eğitim Semineri.,** Bonn. 1981.
- Rachalwsky, Klaus., Das duale Ausbildungssystem in der Bundesrepublik Deutschland.** Köln. Carl Duisburg Gesellschaft e.v. 1983.
- Rüttzel, Josef., Berufsbildung Türkischen Jugendlicher in der Türkei und Bundesrepublik Deutschland.** Dertmund Universitet Dordmund 1986.
- Şahınkesen, Ali, Çıraklık Eğitimi. Türk Milli Eğitim Sistemindeki Uygulamalar.** Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi 1985.
- Schnappka, Markus., Ne Yapmak Gerekir?** Bonn. Arbeiterwahlfurt. 1981.
- Tilch, Hart., Türk-Alman Mesleki Eğitim Semineri.** Bonn. 1981.